

Jaume Claret: *Ganar la Guerra Perder la Paz, Memorias del general Latorre Roca*, Barcelona, Crítica, 2019, 348 pp.

Que la majoria dels generals franquistes eren tècnicament incompetents, que a més a més alguns d'ells fossin corruptes no es cap novetat. Que la repressió durant la guerra i al final de la mateixa fou brutal, tampoc. Que a les files de falange s'integraren milers d'arribistes i aprofitats tampoc. Que la situació de l'economia a finals de la dècada dels 60 era desastrosa tampoc. El que sí es novetat es que aquestes afirmacions, algunes molt documentades i argumentades, siguin fetes per un general, integrat a la dictadura però crític amb la mateixa. Aquest general era Rafael Latorre Roca: "un militar con formación –pertenece al arma de Artillería–, con manifiestas inquietudes político-sociales, seguidor de la doctrina social catòlica, partidario de un Ejército profesional y apolítico, acogido a la Ley Azaña por discrepancias con la actitud de la República hacia la Iglesia y reincorporado al servicio voluntariamente tras el 18 de julio de 1936." Aquesta descripció es la que fa l'autor del llibre, l'historiador Jaume Claret. Cal afegir que a part del tema religiós les discrepàncies amb la República, per part de Latorre Roca, foren per el tema autonòmic, ja que era enemic de tot nacionalisme que no fos l'espanyol, en especial del nacionalisme basc representat pel Partit Nacionalista Basc. En el seus escrits te frases molt dures contra els capellans bascos, als que acusa de ser inoculadors del criminal virus separatista.

Incorporat a l'exèrcit a partir del juliol de 1936, residia a Pamplona, i compromès amb el bàndol dels rebels, manà primer una de les columnes carlistes que es dirigien cap el País Basc, participà a les ofensives de Santander i Astúries, fou governador militar d'aquesta darrera regió i poc abans d'acabar la guerra fou anomenat cap del cos d'exèrcit d'Albarracín, al front de Terol. A l'acabar la guerra fou governador militar de la província de Terol, cap d'artilleria de la IV Regió Militar, Catalunya, i posteriorment responsable de l'artilleria al Protectorat al Marroc. Finalitzada la carrera militar, l'any 1946, exercí el càrrec de Delegat del Govern a la Confederació hidrogràfica del Duero, durant deu anys. Aquesta es la seva fulla de serveis i com es pot veure la seva carrera, primer militar i posteriorment ocupant un càrrec polític, fou brillant i ascendent.

El llibre a criteri del prologuista, Angel Viñas, una referència dins la historiografia de la guerra civil, es "Una verdadera joya". Paraula que subscriu plenament. Jaume Claret, a partir de la troballa d'uns quaderns i diversos escrits del general, ha realitzat una magnífica tasca, ordenant-los, contextualitzant-los, alhora que afegeix un seguit de comentaris que

expliquem molt bé cada un dels temes i moments històrics dels que comenta el general. Repeteixo una excel·lent tasca. El llibre enganxa. El retrat de la majoria dels generals de l'exèrcit franquista es demolidor. Alguns adjectius son impagables. "El famoso harkeño marroquí, general, José Enrique Varela e Iglesias" i el "tagalo", Carlos Asensio Cabanillas, ministres de l'exèrcit als que acusa sobretot al primer no de triturar l'exèrcit sinó de des-cuartitzar-lo i polvoritzar-lo A la incompetència militar de la majoria de generals, com Mola, Orgaz, Martin Alonso, Yagüe. hi afegeix casos de corrupció, sobre els que dona noms, cognoms i detalls concrets. Alguns com el general Joaquin Rios Capape, al que els seus propis companys acusaren de covardia, es dedicaven al contraban de begudes alcohòliques mentre la seva dona comerciava amb vals de benzina procedents del mercat negre. Altres com García Escámez aprofitaven els viatges des de Canàries a la Península, per passar "de todo" de contraban.

De tots els generals franquistes que passen pel bistorí del general Latorre, només en salva professionalment al general Antonio Aranda Mata, que per qüestions de gelosies, falses acusacions de ser maçó, els contactes amb els anglesos, i el seu posicionament a favor d'una monarquia constitucional, no assolí el grau de tinent general, essent saltat a l'escalafó per companys molt menys preparats que ell. Ideològicament, Latorre Roca, descriu a Aranda ni de dretes ni d'esquerres sinó com a oportunista. Ara bé el que es molt interessant al meu entendre, es la versió que dona de l'actitud del salvador d'Oviedo el 18 de juliol, on sembla que fins l'últim moment no va decidir afegir-se al cop d'estat. Aquestes indecisions, foren més normals dels que semblen entre els protagonistes del cop d'estat. Sense anar més lluny, el mateix Franco. "¡ Si al mismo Franco, señores, hubo que meterle las espuelas en los hijares y espolearlo porque dudaba del éxito de la empresa!". On Latorre es duríssim contra Aranda, es per l'actitud, miserable actitud, que va tenir un cop acabada la campanya d'Astúries contra el cap de la Fàbrica de Trúbia, coronel Franco Mussió i altres oficials d'artilleria, que condemnats a mort per un consell de guerra, no solament no va intentar impedir que s'executessin, sinó que va pressionar perquè se'ls afusellés immediatament. I com s'interroga el general Latorre, aquest odi era perquè no es revoltaren? o perquè Franco Mussió coneixia els dubtes d'Aranda per posar-se al davant del cop d'estat a Oviedo ?. Els interrogants resten oberts.

Precisament l'any que va passar Latorre Roca com a governador militar d'Astúries te un destacat protagonisme en les seves memòries. Al retrat desolador de l'estat de les infraestructures, la misèria que imperava i la forta repressió, Claret opina que dilueix en alguns casos el seu paper en la mateixa, cal afegir el fort grau de resistència i el gran nombre de tropes que es van tenir que dedicar a combatre el maquis, ja que aquest tenia una gran presència en molts indrets de la província i el control d'algunes zones.

Un cop acabada la guerra, Latorre, critica amargament el poc nivell i el nepotisme entre els caps més importants de l'exèrcit, la seva poca visió estratègica en confiar fins el final amb la victòria d'Alemanya, però també el creixement al seu entendre del tot injustificat del nombre de caps i oficials, acompanyat d'uns dèficits de material que resulten a vegades increïbles. Com artiller no solament descriu, que l'artilleria era insuficient i antiquada, sinó que la majoria de la munició! era inservible.

Com he dit al principi, el valor inqüestionable d'aquest llibre, rau en el retrat, que tenim, no solament de l'exèrcit, sinó de la dictadura franquista, feta per un servidor de la

mateixa, crític, però lleial, i que tot el que va escriure “es pura crítica del régimen y de quien lo encarna, FRANCO, porque desde mi punto de vista particular sólo he recibido de él y le debo, todo género de atenciones y consideraciones a lo largo de mi dilatada vida: que conste, así como hombre agradecido”.

Joan Villarroya
(Universitat de Barcelona)